

Antoine Bodar

Leeftijd: **61 jaar (geboren: 28 december 1944 in Den Bosch)**

Beroep: **priester, en sinds 1 juli bijzonder hoogleraar Christendom, cultuur en media aan de Katholieke Universiteit Tilburg**

Woont: **zo'n acht maanden per jaar met vijftien priesters in het Duits-Oostenrijkse priesterhuis Santa Maria dell'Anima in het oude centrum van Rome en ongeveer twee maanden in zijn 'bibliotheek' (15 duizend boeken) in Amsterdam**

Boek op het nachtkastje: ***Contro Ratzinger* - een in april anoniem verschenen pamflet tegen de huidige paus**

Leukste reclamespotje: **niet de spot van de Postbank waarin hij zelf speelt, maar de naar Pijnenburgkoek happende baby in wiegje**

Onmisbare websites: www.vatican.va en de sites van de Nederlandse kranten voor het **Nederlandse nieuws**

'Heidenen hebben toch meer humor'

Vorige week werd hij bijzonder hoogleraar Christendom, cultuur en media aan de Universiteit van Tilburg: Antoine Bodar, de bekendste en meest controversiële priester van Nederland. 'Het prettige aan heidenen is dat ze meer humor hebben.'

Door Daphne van Paassen

Als de portier de zware eikenhouten deur van het priesterhuis Santa Maria dell'Anima in het oude centrum van Rome voor me opent, sta ik onverwacht op een doodstil binnenplaatsje met kleine palmbomen in terracottapotten. Weg is het lawaaierige stadsleven van het Piazza Navona met zijn volle terrassen, stalletjes met slecht geschilderde stadsgezichten, groepjes Aziatische nonnen die zich met fladderende kappen verwachtingsvol naar de Sint Pieter spoeden en toeristen die met de reisgidseditie van *Het Bernini mysterie* rond de Fontana dei quattro fiumi van Bemini slenteren.

Deze plek past Antoine Bodar als een Italiaans maatpak, bedenk ik als ik de trappen naar zijn sobere cel (bed, schrijftafel, kruisbeeld, boekenkastje met tv en laptop – dat dan weer wel) beklim. Want hoewel hij regelmatig de camera's en spotlights opzoekt (achterop de scooter bij Jan Mulder in een spot voor de Postbank, of als commentator in een tv-programma bij de dood van Reve – 'Als Petrus maar een vleugje humor heeft, maakt Reve wel een kans om in de hemel te komen'), leeft hij meestentijds als een eenzame monnik met zijn neus in de boeken. Vijf studies rondde hij af. Hij promoveerde in de filosofie en werkt momenteel in Rome aan een tweede proefschrift over de theologische dogmatiek. Hij is geliefd en gehaat. 'Een publiciteitsbeluste sierpriester' noemde Kerkhistoricus Ton van Schaik hem. Maar zijn oud-studenten van de Universiteit Leiden, waar hij jaren kunstgeschiedenis doceerde, droegen hem op handen. 'Bevlogen', is de karakterisering die ze desgevraagd van hem geven. Iemand die hen niet onderwierp aan schools gedoe. 'Ik denk dat ik me, als de eeuwige student die ik toch ben, beter met hen dan met de universitaire leiding kon identificeren', zegt Bodar zelf.

Met 'de leiding' kwam Bodar vaker in conflict. Hij verloor zijn baan aan de universiteit, moest later ook zijn Kerk de Krijtberg in Amsterdam opgeven en nog weer later zijn functie als plebaan in Den Bosch. Hij voelde zich beroofd, belandde in een zware depressie en 'vluchtte' naar Rome. 'De hele controverse rond mijn priesterwijding had me natuurlijk al uitgeput.' Bodar doelt op de rel die ontstond vlak vóór zijn priesterwijding, toen uitlekte dat hij homoseksueel was, al leefde hij al die jaren van voorbereiding op het priesterschap celibatair. Het onderwerp achtervolgt hem. Hij wil er niet meer over praten. Een paar maanden terug publiceerde hij er het boekje *Ongeordende liefde* over, dat hij als zijn laatste woord over het onderwerp beschouwt. Het is een van de redenen dat hij nooit meer permanent terug wil naar

Nederland. Hier zit hij goed: ver van de Nederlandse lomphheid, ver van de stigmatisering. In de eeuwige stad, waar het rijke roomse leven nog verbonden is met het leven van alledag.

Die toeristen die hier allemaal met Het Bernini mysterie rondlopen... De Kerk vindt dat het boek de geloofsgemeenschap meer kwaad dan goed doet. Maar ik kan me voorstellen dat u als kersverse hoogleraar Christendom, cultuur en media daar anders over denkt. Al die mensen gaan toch maar mooi naar al die christelijke symbolen op zoek...

‘Aanvankelijk was ook ik nogal negatief. Al moet je natuurlijk nooit zeggen dat mensen een boek eigenlijk niet zouden moeten lezen, omdat dat de grootste aansporing is om een boek te lezen. Dus zeg ik altijd: lees het. Het is vlot geschreven en het vermengt heel handig allerlei zaken die in de mode zijn: spiritualiteit, complottheorieën en de corruptheid van de Kerk. Maar goed is het natuurlijk geenszins. Dus waarom er aandacht aan besteden? Totdat ik van mensen hoorde: wij lezen dit soort boeken omdat we op zoek zijn. Toen dacht ik: je moet die publiciteit aanwenden.’

Zoals u ook de reclamespot van de Postbank aanwendt om de boodschap te verkondigen?

‘Toen ik werd benaderd door het reclamebureau, reageerde ik met: “98 procent zeker dat ik het niet doe”. Ze wilden toch praten en legden me een script voor waarin stond dat katholieken meer rente moesten krijgen. Ik zei: dat snijdt natuurlijk geen hout. Als je dat nu omdraait: katholieken hebben al het hiernamaals, die kunnen op aarde wel met minder toe. Zo kon ik mijn boodschap over de Kerk kwijt en bovendien laten zien dat de Kerk middenin de samenleving staat. En ik had natuurlijk een aardig doel in gedachten waar de opbrengst van zo’n zestigduizend euro naartoe kon gaan: de Sint Jan in Den Bosch.’

Toch kreeg u nogal wat negatieve reacties van mensen die vonden dat u zo de verdenking op u laadde dat u zich inliet met het grootkapitaal. Of dacht u: Jezus at toch ook met de tollenaar?

‘Tsja, dat vond men natuurlijk maar niets dat ik uitgerekend in een spot zat met iemand die altijd zo op de Kerk moppert. Maar dan zei Jan op de set plagerig tegen me: “En Antoine, heb je vanmorgen al voor me gebeden?” Ik geloof toch dat zulk soort opmerkingen nooit alleen maar ironisch zijn. Het merkwaardige is dat heidenen het spotje over het algemeen veel meer apprecieerden. En dat zijn toch de mensen aan wie je je boodschap kwijt wilt, nietwaar? Heidenen hebben toch meer humor. Meer zelfspot. En dat heeft zonder meer iets prettigs. Waarschijnlijk doordat ze zich bewust zijn van hun eigen betrekkelijkheid.’

Is dit de nieuwe manier om de katholieke Kerk onder de aandacht te brengen? Ik bedoel: er is een groeiende behoefte aan spiritualiteit, maar de katholieke Kerk weet die groep niet aan zich te binden.

‘Als je de katholieke Kerk enkel afrekent op abortus en condooms, zoals de kranten doen, wordt de Kerk gereduceerd tot een instituut waarvan niets mag of helemaal niets mag, in plaats van de gemeenschap van gelovigen die zij bovenal is.’

Maar die geboden en verboden vaardigt de katholieke Kerk toch zelf uit?

‘Ik zou zeggen: onze maatschappij is zo gepreoccupeerd met seks en geweld dat zodra het daarover gaat, journalistiek Nederland op het puntje van zijn stoel gaat zitten. Met andere woorden: als de paus een document laat uitgaan over hoe men met het begrip waarheid dient om te gaan, en er staat een alinea in over seksualiteit, dan is dat het hoofdredactionele commentaar in *de Volkskrant*.’

Misschien omdat seksualiteit iets is dat iedereen aangaat, terwijl de vraag wat waarheid is de meesten niet erg bezighoudt?

‘Het is zeker niet alleen de schuld van de kranten, die ten dele ook maar boodschapper zijn. We zijn ontzettend versensationaliseerd. Leven van hype tot hype. Zo’n uitvaart van meneer Hazes, dat leek wel een eredienst. Maar ook de voetbalgekte laatstelijk, of de kwestie rond mevrouw Hirshi Ali: wij in Rome kijken verbaasd toe dat heel het land dagenlang alleen maar over dat ene onderwerp kan spreken. Het is of die plotselinge sensatie het volk weer even uit de oppervlakkigheid van hun bestaan trekt. Want zonder

religie is het leven toch tamelijk leeg en zinloos. En dankzij emoties voelen we ons even meer mens, niet?’

Je zou ook kunnen zeggen dat het individualisme op zijn retour is en dat er blijkbaar grote behoefte aan gemeenschappelijkheid is.

‘Zeker. Maar de wijze waarop men die leegte opvult, is hedonistisch en niet blijvend: de vreugde over de overwinning van Ajax, laat zich de volgende ochtend misschien nog proeven, maar drie dagen later heb je behoefte aan iets nieuws. Dat neemt niet weg dat er wel een kentering zichtbaar is. De kloosters zitten weer vol met mensen die even aan het hectische leven willen ontsnappen om stil te staan bij de zin van het leven. Bedrijven nodigen ons uit om te komen spreken. Kardinaal Simonis heeft onlangs voor de Rabobank gesproken. Ik voor de Robecogroep.’

Wat zegt u dan tegen de Robecogroep?

‘Ik spreek over zingeving. Over het standpunt van Cicero, dat ik in dit opzicht gaarne omhels, dat het niet alleen gaat om de *cultura agri* – het in cultuur brengen van de akker – maar bovenal om de *cultura animi* – het in cultuur brengen van de geest. Men begint te beseffen dat het noodzakelijk is verbinding met elkaar te hebben. We staan natuurlijk nog maar aan het begin, maar er is een groeiende behoefte aan zingeving en de katholieke Kerk zou daar meer op moeten inspelen.

Hoe? Gaat u zich daar in uw nieuwe functie als een soort prof christelijke marketing mee bezighouden?

‘Oh nee, ik zie mijzelf helemaal niet als marketingprof. Dat is eerder wat ik de afgelopen tijd heb gedaan. Nee, als hoogleraar zal ik me bezighouden met hoe je cultuur in het algemeen kunt overdragen en hoe via de media. Het christendom zie ik als onderdeel van die cultuur. Dat neemt niet weg dat ik wel een idee heb over hoe de Kerk kan inspelen op de behoefte aan zingeving. In ieder geval niet door het wereldgebeuren nog eens door te nemen zoals dat de avond tevoren in Nova al is gedaan. De katholieke Kerk wil sinds de jaren zestig zo graag deel uitmaken van de wereld dat de eredienst op zondag geen onderbreking meer van de week is geworden, maar een voorzetting daarvan.

Maar dan kun je inderdaad net zo goed naar Buitenhof kijken. Je moet mensen via de schoonheid van de liturgie, de mystiek, de Kerk binnenhalen. Het gaat er niet om begrepen, maar gegrepen te worden.’

We lassen een pauze in. Omdat Bodar een paar dagen naar het buitenland gaat, wil hij de verplichte gezamenlijke maaltijd in het priesterhuis liever niet overslaan: of ik het vervelend vind wat rond te wandelen om hem later weer te ontmoeten? In het geheel niet: wat moet ik volgens hem echt gaan zien? Hij denkt even na. ‘Saint Luigi di Francesci, een kerk met een kapel beschilderd door Caravaggio. Onlangs gerestaureerd.’

Dat is niet onopgemerkt gebleven, zie ik bij aankomst. Op de trappen wachten toeristen die zodra de kerk opengaat, naar binnen drommen, linea recta naar de kapel in de linker zijbeuk, zonder ook maar een blik te werpen op de rest van de kerk. Iemand gooit twintig eurocent in een geldautomaat en het licht in de kapel floept een paar minuten aan. Wat een kermis. Maar meteen overdondert me de passie die van het drieluik over de roeping van Mattheus spat. De hardheid van het licht. De felle kleuren. De actie, ook. ‘*Look at his hand,*’ blèrt een luidruchtige Amerikaanse gids die een rode vlag als een knapzak over haar schouder draagt, tegen een groep dames op leeftijd in kaki shorts en gezondheidssandalen. Ze wijst naar het eerste paneel waarop een engel naar Matheus wijst en Matheus naar zichzelf alsof hij vraagt: ben ik het? ‘*Silencio!*’ maant de kapelaan. Zou dat in het echt ook een moment zijn, die roeping? vraag ik me af als ik een uurtje later de trappen van het priesterhuis opnieuw bestijg.

Was er bij u een moment dat u zich net als Caravaggio’s Mattheus geroepen voelde?

‘Bij mij is dat geleidelijker gegaan. Ik heb van kindsbeen af het verlangen gehad priester te worden, tot ik van het gymnasium gegooid werd. De Jezuïeten vonden me te dom en dachten niet dat ik het zou

kunnen. Ik was een dromer. Later in de jaren zestig, toen ik mijn gymnasiumdiploma in de avonduren had gehaald, ben ik wel gaan kijken op de theologieopleiding in Amsterdam. Maar ik vond het helemaal niets. Het was zo sociologisch, zo plat. De Kerk was in die tijd in rep en roer: de Kerk moest deel uit maken van het leven. Alles wat maar enigszins behoorde tot de schoonheid, tot de verhevenheid, het mysterie van de eredienst, werd uit de Kerk gezet. Maar het verlangen liet me niet los.'

U besloot op uw 41ste dat u alsnog tot priester gewijd wilde worden. Dat had nogal wat voeten in de aarde.

'Maar niet zoals u denkt. Mijn homofilie heeft daarbij geen enkele rol gespeeld. Dat was niet aan de orde. Maar de vereenzelviging van de Kerk met het gewone leven was zo ver gegaan dat men niet begreep dat iemand als ik, die zo in de wereld stond, dit wilde. Men vroeg me: "Maar meneer Bodar, u hebt alles, u hebt een academische carrière op de universiteit, u komt op de televisie. Waarom wilt u dit? Moet het soms de kroon op uw leven worden?" Dat was wel de ergste vraag die me is gesteld. Ik heb dat heel moeilijk gevonden. Kijk, als je tot priester gewijd wilt worden, vindt men sowieso dat je niet goed bij je hoofd bent. En dat dacht ik zelf ook wel eens. Maar dat de Kerk er eigenlijk niet anders over dacht...'

Speelde u net als veel katholieke jongetjes als kind 'priestertje'? (Bodar begint breed te glimlachen. Zijn ogen gaan glimmen, zijn wangen kleuren)

Wat vond u dan het mooiste moment?

'De consecratie (wijding van brood en wijn tot het 'lichaam en bloed' van Christus; DvP). De mooiste missen waren die bij een vriendje. Het was een muzikale familie, die veel langspeelplaten bezat. 's Zondagmiddags – als we dus al een hele ochtend in de Kerk hadden gezeten – droegen we dan op zolder de mis op, met een altaar en beker, op de klanken van de muziek die beneden werd beluisterd.'

Dat u genoot als kind van de schoonheid van de consecratie... u begint al nee te schudden...

'Je zou je kunnen voorstellen, vermits ik ook estheet ben, niet alleen estheticus, maar ook estheet, dat het vooral de schoonheid was die mij aantrok. Toen ik tot priester gewijd werd en eenmaal ging celebreren, heeft men mij, mede door de rel die toen in de kranten ontstond, wel verdacht gemaakt door te zeggen dat mijn hele keuze voor het priesterschap puur op uiterlijk gestoeld was.'

Ik wilde uw keuze voor het priesterschap beslist niet bagatelliseren. Maar toen ik als voorbereiding op dit interview met enkele van uw oud-studenten sprak, vertelden ze me dat ze nog nooit zo'n estheet hadden meegemaakt. Dat u bijvoorbeeld echt niet kon gaan dineren in een met schrootjes betimmerd restaurantje, omdat u lichamelijk onwel wordt van lelijkheid.

Wat betekent schoonheid voor u? Is schoonheid verheffend?

'Waarheid, schoonheid en goedheid zijn drie aspecten van hetzelfde, zoals vorm en inhoud verbonden zijn. Als wij het nu over mooi hebben, bedoelen we fraai gestyled. Maar Homeros gebruikte het woord 'kalos' in bredere betekenis. Een mooi huis is ook een stevig huis, een mooie vrouw, is ook een vrouw die goed kon weven. Tot de achttiende eeuw heeft schoonheid die ruime betekenis gehad. Indien iets waar is, is zo iets ook goed en schoon. Indien iets schoon is, moet dat ook waar zijn en goed. Indien iets goed is, zal het tevens schoon zijn en waar. Schoonheid kan dus een middel zijn om tot de waarheid te komen.

'Overigens moet u van de liturgie straks niet een cultureel hoogtepunt verwachten maar toch, de liturgie is in zijn intrinsiekeit een schitterend kunstwerk, een Gesamtkunstwerk waarin alle dingen samenkomen.'

Een half uurtje later, nadat we eerst in het barretje om de hoek nog even snel een prosecco hebben gedronken, zit ik in de kerkbanken en zie hoe Bodar bij het opdragen van de mis (in het Duits) geen moeite doet contact te maken met de kerkgangers, die – het moet gezegd – op dat moment ook slechts bestaan uit een Roemeense non, een priester in opleiding en ikzelf. Maar toch; een in zichzelf gekeerd

ritueel. Geheimzinnig. Die rust en concentratie – fascinerend; over twee uur moeten we in ons vliegtuig zitten en de reis naar het vliegveld duurt op zijn gunstigst een uur.

Nog geen tien minuten na de mis heeft Bodar zich van zijn groene kazuifel ontdaan en hollen we door Rome. Bodar met een loodzware rolkoffer gevuld met boeken, ik met een loodzware schoudertas. Door de Via della Pace, dwars over het Piazza Navona steken we zonder het groene licht af te wachten de drukke Corso del Rinascimento over. Terwijl auto's en scooters voorbij razen, hoop ik dat Bodar een schietgebedje prevelt, maar in plaats daarvan roept hij dat ik moet blijven staan, terwijl hij zelf door blijft rennen en vanaf de overkant roept: 'als ik overreden word hebben we gewoon een priester minder maar als u sterft zitten er twee kinderen zonder moeder!' en concludeert glimlachend als ik weer naast hem sta: 'Dat was bijna een *in memoriam* geworden.' Hij kijkt op zijn horloge. 'Ik ben bang dat we bij de douane wat moeten voordringen.' 'Daar ben ik vreselijk slecht in', waarschuwt ik. 'Ik help u een handje. Voordringen voor een ander is toch minder erg dan voor jezelf!' Heel katholiek. Heel erg Antoine Bodar.

'Tsjja, dat vond men natuurlijk maar niets dat ik uitgerekend in een spot zat met iemand die altijd zo op de Kerk moppert'

'Ook de voetbalgekte laatstelijk, of de kwestie rond mevrouw Hirshi Ali: wij in Rome kijken verbaasd toe dat heel het land dagenlang alleen maar over dat ene onderwerp kan spreken'

'Als je tot priester gewijd wilt worden, vindt men sowieso dat je niet goed bij je hoofd bent. En dat dacht ik zelf ook wel eens'

'Voordringen voor een ander is toch minder erg dan voor jezelf!'